B. A.
Barna
=gull,
1843

Nýtilegt

Barna-gull

edur

Stöfunar- og Lestrar-kver

handa

Børnum,

samantekid af

Bjarna Arngrímssyni,
fyrrum Sóknarpresti til Mela og Leirár
i Borgarfjardar Sýslu.

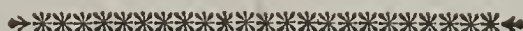
Ndkanir næra únga en gledja gamla.

Selst óinnbundid á 16 ß. reidu Silfurs.

Videyar Klaustri,
Prentad á Forlag Sekretéra O. M. Stephensens,
1843.

Fractúru Stafrof.

Aa Bb Cc Dd Ee
Ff Gg Hh Iij Kk
Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sſs Tt Uu
Vv Ww Xx Yy Zz
Þþ Ææ Øø.

Gothiskt Stafrof.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff
Gg Hh Ii Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Sſs
Tt Uu Vv Xx Yy Zz
Th Ää Öö.

LATINSKT STAFROF.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff
Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Þþ Ææ Œœ Öö.

---

1. Vetrar Vika.

Børn! takid eptir: í dag er Føstudagur fyrstur í Vetri; nú ega ad byrja ykkar Lærdóms-ydkanir; rídur því á, þid képpist vid. Er hér sitt Kverid handa hverju ykkar, í Vetrar-gjøf; heitir þad Barna-gull, lítid á! þid þekktud þó í vor alla bókstafina á Spjaldinu ykkar. Híngad egum vid ad vera komin á Fimtudags-kvøldid, er kémur; skodid! — ekki er viku-verkid stórt! — einúngis Stafrosid, 4 stafir á dag. Vid skulum þá byrja! en med bænar-ávarpi fyrst: Gud géfi mér lyst til gott ad læra! nú þá!

a	b	c	d	e	f	g	h	i
—	Bje	Sje	Dje	—	Eff	Gje	Há	—
j	k	l	m	n	o	p	q	r
Jod	Ká	Ell	Emm	Enn	—	Pje	Kú	Err
ſs	t	u	v	x	y	z	þ	
Ess	Tje	—	Vaff	Eks	—	Seta	Þorn	

Æ ð.

— —

Merk: Þegar Barnid hefir lært ad þékkja bókstafina vel áfram, skyldi Kénnarinn láta þad ítreka þá apturábak, upp og nidur, svo þad þekki, en ekki læri þá.

2. Vetrar Vika.

Sæmilega fór, Børn góð! vikuna sem leið: mikið sigursæll er góður vilji. Þessa er ykkur einungis ætlad, ad gløggva ykkur betur á Støfunum, og læra ad þekkja þeirra ýmislegu Adgreiníngar, gyldi og úttal. Takið nú ofur vel eptir og setjið allt á ykkur. Guð gési mér lyst til gott ad læra.

Líkir ad løgun:

l i j f ſ n u y m r x k t
c e a æ o ø q g d v b h p
þ z s ß tz ſt ſi.

Einfaldir Hljóð- eda Raddar-stafir:

a e i o u y.

Tvøfaldir Hljóð-stafir:

á é í ó ú (w) ý æ

(aj ej ey) ø (au øj)

Merk: Að einfoldum hljóðstøfum er kvedið lint, til dæmis: af, er, inn, op, und, ytst; að tvøfoldum hardt t. d: ár, é stendur aldrei í upphafi orðs, en á að lesast sem je, t. d: mjer (mér), þér (þjer), ís, ós, úr, (úrverk), ýr, (bogi), æst, ønd (aund).

Samhljóðendur eru þessir 20:

b c d f g h j k l m n p
q r s t v x z þ.

Tvøfaldir Samhljóðendur:

x (ks) z (ds, ss, st, og gyldir æið 2 bókstafi).

Varastafir: b f m p v.

Túngustafir: d l n t þ.

Gómstafir: g k q h j.

Tannstafir: c r s z x.

Merk: Samhljóðs-stafir verða ekki nefndir, því síður þeir mondi nokkurt orð útaf fyrir sig, nema hljóð-stafur hjálpi þeim; t. d: b verður ekki nefnt, nema j og e fylgi með; h og j eru að álíta sem hjálparstafir í voru máli.

3. Vetrar Vika.

Fyrst þid képptust svo vel vid vikuna sem leid, er ykkur þessa ætlad, til skémtunar í stadinn, ad skoda hvørnig stafirnir líta út. Þegar þeir hafa meira vid; gjørid ekki nema lítid á, hvar þeir standa fyrir ofan þá brædur sína óbreyttu stafina. Svona breyttir taka þeir upphaf á klausum og merkisordum. Gjørum okkur þá fyrst sem best kunnuga; svo koma einføldustu Adkvædin med Vara- og Tungu-støfum — gaman verdur þad! — Gud gési mér lyst til gott ad læra!

A B C D E F G H J K
a b c d e f g h ij k
L M N O P Q R S T U
l m n o p q r ſs t u
V W X Y Z Þ Æ Ø.
v w x y z þ æ ø.

Merk: W eda w (tvøfaldt vaff) er þýdskur bókstafur, sem ekki á heima í íslendsku máli.

Med Varastøfum.

A ab abb, eb ebb, ib ibb, ob ub.
af aff, ef eff, if iff, of uf.

am amm, em emm, im imm,
om, umm.
ap app, ep epp, ip ipp, op upp.
Med Túngustøfum.
A ad add, ed edd, id idd, od, ud.
at att, et ett, it itt, ot, ut.
al all, el ell, il ill, ol, ul.
an ann, en enn, in inn, on, un.

---

4. Vetrar Vika.

Skodid nú, Børn góð! hvørsu ágætur hlutur þad er, ad vera ydinn og stundull vid verk sitt; þid hafid nú aflokid því á 3 vikum, sem margir jafnaldrar ykkar eru ad fagla og stagla vid í 2 eda 3 vetur, af því þá vantar lyst og alúd til ad læra. Vid skulum nú halda áfram med hægustu Góms- og Tann-stafa adkvædin þessa viku. Þá til verka! Gud gésti mér lyst til gott ad læra!

Med Góm- og Tann-støfum.

A agg, eg egg, ig igg, og, ug.

ak akk, ek ekk, ik ikk, ok, uk.
ar arr, er err, ir irr, or, ur.
as ass, es ess, is iss, os us.
ax ex ix ox ux.

Blandadir Hljóð- og Samhljóðs-stafir.
A ad ád, al ál, ar ár, at át.
E ed ef eg ek el em en er et ey.
I id il íl is ís.
O ód of óf ok ók ól op óp ós óx.
U úd úf úr út.
Y ýd ýf ýr ýt.
Æ æd æf æg æl æp ær æs æt.
Ø ød øl ør øs.

Merk: Þar sem tvø ord eins støfud koma fyrir, verdur Kénnarinn ad minna barnid á ad kveda hardt ad því seinna, vegna þess tvøfalda hljódstafs.

5. Vetrar Vika.

Merkilega leystud þid af hendi næsta vikuverkid, já! strax í gjærmorgun var þad búid, svo

þid áttud frí frá middegi, og máttud leika ykkur gódann tíma; ekki skal eg þó fyrir þad herda um of ad ykkur støfunina þessa viku; stodid viku-samtinn! ekki er hann ýkja stór heldur í þetta sinn. Lystug þá! Gud gefi mér lyst til gott ad læru!

Eins Adkvædis Ord.

B ba bad báð hád láð náð tað táð.
be bed géð léð sed séð ted téð.
bi bid bíð lið líð nið níð ríð.
bo bod god góð mod móð vod.
bú búð húð lúð núð rúð súð.
bý býð hýð lýð sýð þýð.
D da draf haf háf kaf káf raf ráf.
de dref gef hef kéf nef ref sef.
di drif lif líf rif ríf þrif þríf.
do døf hof hóf lof rof vóf þóf.
dý dýf hrýf klýf rýf stýf.
dø døf høf køf løf tøf vøf.
F flag dag hag lag lág nag sag.
fe ferg berg dverg merg.
fo flog log lógrog róg vog vóg.

fú flug fljúg bug bjúg dug drjúg
fý flýg gýg lýg sýg.
fæ fæg bæg hæg næg sæg þæg.
fø fløg bøg høg løg møg røg.

Merk: Oska ráð er: að Kénnarinn vildi jafnframt vekja Barninu eptirþánka, með því, að spyrja það um og útlista því orðanna þýdingu, hvaða hlutur egi það eða það nafn, sem fyrirkémur, hvert orðið sé Nefndar-, Asigkomulags- eða Tíðar-orð, og svo framvegis. Til dæmis væri reynandi á þessum:

Heitt bað, leiðt kað, djúpt vað.
Mjúkt beð, margt fjeð, mæðt gjeð.

---

6. Vetrar Vika.

Nú verðum við ofurvel að képpast við komandi viku, svo við gétum eins vel skilist við þenna vikuskamt, sem hina fyrri, þó hann sé lítið eitt drjúgari, enda eruð þið nú farin að æfast nokkuð: komið til! við skulum reyna hvað við gétum! Guð gésti mér lyst til gott að læra!

G ga gakk hakk lakk makk pakk.

ge gekk fekk bekk rekk sekk þekk.
gi gikk bik hik lík rík vik vík.
H ha hal hál kal kál sal sál tat tál.
he hel fel gél jel mel mél sel.
hi hil bil fíl gil til vil þil.
ho hol hól bol ból kol kól mól.
hy hyl byl dyl kyl myl výl þyl.
hæ hæl bæl fælmæl sæl tæl.
hø hjøl bøl føl møl søl tøl vøl.
K ka kal kall dal dall gal gall.
ke kél kell fel fell géll hel hell.
ko koll holl hóll poll toll þoll.
ky kýll fyll gyll hyllmýll tyll
kø køll bøll føll gøll høll vøll.
L lalamb dramb kamb ramb þamb
le lemb kémb remb hemb.
lø lømb vømb þømb.

Ljótt hakk, raudt lakk, leidt pakk.
Klæd bekk, fæd rekk, bæt sekk.
Svart bik, þurrt ryk, stutt vik.
Heitt kál, skír sál, hált tál.
Hátt kall, ramt gall, þúngt fall.

Hvítt lamb, fúlt dramb, hyrd kamb.
Lembd ær, kémbd mær, fremd nær.
Raudt gull, vømb full, þunnt sull.

---

7. Vetrar Vika.

Ekki stód þad mjøg mikid fyrir, þó drjúgari væri viku-ætlanin sídast. Svona er þad, allt vinnst med ydninni, og hún eykur alla ment: þid munud líka sanna þad þessa viku. Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

M ma man mann rann van vann
me men menn fen senn tenn.
mi mín minn fín finn sín sinn.
mo mor for gor hor vor þor.
mu mun munn kunn runn
þunn.
my myr dyr dýr kyr kýr lýr.
mæ mæn bæn hæn ræn væn.
mø møn grøn løn vøn þøn.
N na nap gap hrap krap lap tap.

ne neip geip keip kleip sveip.
no norp hopp sorp sopp þorp.
nu núp djúp drjúp hjúp krjúp.
R ra ras rás las lás mas más.
re rein bein hein mein tein.
ri ris sis flís rís grís hrís vís.
ró rós dos dós fjós los ljós hjós.
rø raus daus fraus gaus haus.
S sa sat fat fát gat gát mat mát.
se seinn beinn hreinn steinn.
si sit bit bít krit krít lit lít.
so sod gnod hnod rod vód þjód.
su sull bull full fúll gúll güll.
sý sýt být flýt hnýt lýt nýt þýt.
sø sølt følt gølt hølt rølt vølt.

Byrd mann, hyrd rann, fé vann.
Gyllt men, djúpt fen, stór ben.
Grunnt lón, megn són, hár tón.
Høst rás, trúr lás, ljótt más.
Hlýtt fat, vídt gat, et mat.
Sárt bit, þarft rit, gott vit.

8. Vetrar Vika.

Dável gékk med sídasta Viku-skamtinn, eins og eg gat til; ekki mun midur takast þessa vikuna. Skrítin ord og samstædur koma hér fyrir; gaman! gaman! Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

T ta taks baks dags fax lax sax.
te teigs beigs deigs feigs geigs.
to togs fox loks rokks sokks vóx.
tu tugs búks dugs flugs súgs.
tæ tæks hægs nægs sægs þægs.
V va vart dart hardt nart part.
ve vert berdt gérdt herdt stert.
vo vort gort kort port tort.
væ vært bært fært hært sært.
vø vørd børd hørd jørd mørd.
Þ þá gá gjá há hjá lá ljá sá sjá.
þe þént dent lént ment prent.
þi þinn finn hinn minn sinn vinn.
þó þró bjó fró hjó kló mjó sjó.

Þu Þurt burt furt jurt surt.
Þæ Þægt bægt fægt hægt nægt.
Þø Þøgn gøgn løgn møgn søgn.
Lær hér, nýtt kver, gagn er.
Gott barn, trútt hjarn, hardt skarn.
Bjart ljós, dymmt fjós, mjór ós.
Stutt ord, lángt bord, græn stord.
Hrein hønd, breid bønd, heit lønd.
Hrátt egg, grátt skégg, smátt hregg.
Jarpt fax, stór lax, beitt sax.
Vænn sár, nýr lár, gult hár.
Svørt lús, grá mús, lágt hús.
Feitt kjøt, slétt fløt, nett føt.
Vott hey, fríd mey, køld ey.

---

9. Vetrar Vika.

Svo kappfull vórud Þid aflidna vikn, Børn gód! ad skyldt væri ad lofa ykkur til kirkjunnar á Hátídinni, Þid skulud lika fá Þad, ef vedrid leyfir og Þid képpist vel vid Þángad til; vel er til-

vinnadi. Sið! hér kémur skrítin Barna-saga. Guð gési mér lyst til gott að læra!

Páll og Jón.

Var var eitt barn, sem hét Páll, hann fékk skyr og mjólk út á í ask sinn; þar sat nú Páll með ask sinn á knjám sér, og féllst vel á; tók hann því til máls og spyr: hvar fæst mjólk og skyr frá? — Jón. Þess er rétt spurt, barn mitt! spyr að eins, svo fær þú greind með tíð. Kom með mér, þá skalt þú fá að sjá, hvar menn fá sér mjólk frá. Nú fór Jón og Páll með út í fjós, þar var margt nýtt að sjá; eitt var kýr, sem stóð sér á bás, hún var rauð að lit, stór og hyrnd — Jón. Lít nú á, Páll minn! þar sjer þú þann grip, sem mjólk fæst af. Um leið rak kýr sú upp gaul, bø, bø, bø, — Jón. Þú ber þá kénnsl á mig! satt er það! fór hann þá og tók hey-visk úr meis er þar stóð skammt frá, í moð-bás, og bauð kú; hún greip strax við og át hvert og eitt strá hreint upp í mold. — Jón. Gjæt nú að, Páll minn! í þeim skinn-svepp, sem þú

þar sjer, er ný mjólk geymd; þar fæst hún úr. Jón lét Pál sinn sjá til; greip þétt um skinn-svepp þann, og strax flaut þar mjólk fram — Pál rak nú í stans, eins og von var. Í bás skammt eitt þar frá, leit Páll kálf og spyr: hvað sje eg hér nýtt? — Jón. Það er úngt barn, sem mín kýr á; tók Jón þá kálf sinn og lét Pál sjá, hve glaðt hann saug sér mjólk úr svepp þeim, sem fyrr var frá sagt. — Páll. Oh! oh! slíkt hef eg ei fyrr sjeð. Jón. Satt og rétt! svo kyss mig þá, fyrst þú fékkst svo margt nýtt að sjá, sem nú hef eg sýnt þér.

---

10. Vetrar Vika.

Svo fór, sem mig varði, gaman þókti ykkur að Mjólkur-sögunni hans Páls litla, enda gékk ykkur nú vonum framar. svo ekki bar mikið á, þó Hátíðin kippti nokkuð úr fyrir okkur — þá er líka að búast við Nýárs-deginum þessa viku — þenkið til þess og látið sjá þið keppist nú við! kémur ein Frásagan enn! Guð géfi mér lyst til gott að læra!

Ulfur og Lamb.

Frá því er sagt um Ulf, bit=varg þann, að hann kom eitt sinn að læk, og drakk þar af. Nú kom og Lamb, það var mjøg svo þyrst, vék sér því skamt eitt á bug og drakk með. Strax, sem hitt fól varð þess var, og sjer Lamb skamt frá sér, gékk hann til þess með grimd og tók til máls: Nú sje eg hvað er, og hví það var grugg eitt, sem eg drakk; það er þín skuld, þitt verk er það, af hrekk gjørt af þér, en mér til meins. — Af mér? nei, lángt frá! gaf Lamb til svars; það hef eg ei né sæ gjørt; eg, sem fjær stend, og ei svo hótt við straum, sem þú. — Fjas og mas, varð nú greinds Ulfs svar; þó satt það sé og þú sért sikn, samt er sú kind, sú ær sek þess, sem gaf þér líf og bar þig í heim vorn. Eg krefst þíns lífs í hefnd þess brots. Um vægð bað Lamb og rétt, en øll bæn var spillt; rétt var ei að fá. Ulfs tønn tók svar; eitt vein að eins, og strax var Lamb það daudt.

Hvar vald og makt er allt, þar mun bágt að fá rétt.

11. Vetrar Vika.

Liðin eru Jólin, úti er Nýárs-dagurinn, byrjað er Árið, Börn góð! vona eg nú að lyst-in til þess gott að nema heldur vaxi enn ekki, með nýum Tímaskiptum. Nú sje eg kémur adgjætnisverð saga fyrir börn; munið eptir því, sem hún kénnir ykkur. Guð géfi mér lyst til gott að læra!

Satt er best, Lygd verst.

Barn mitt gott! mæl þad eitt, er þú veitst að satt er, svo fer þú síst góðs á mis.

Eitt barn tók sér þann sið, það rak opt upp hljóð af hrekk við fólk: — æ þá hund-skömm! hann beit mig! æ! kom! kom fljótt! jeg bið um hjálp, jeg er í neyð! — Fólk kom til svo fljótt sem unnt var, en — hvað var að? ei par, hund var ei að sjá, né neitt til meins, øll hljóð og køll um hjálp

var narr og lygd. — Nú leid og beid, fólk gaf sig úr því fátt um hljód og køll greinds barns, þad tók þau eins og var, hrekk einn. — Loks bar svo til, ad sveinn sá vard á leid grimms hunds, sem flaug strax á hann. — Nú rak hann, sem von var, upp hljód, eins og fyrr, og bad sér lids, en fékk nú ei líkn, fólk þad, er í grend var og gat heyrt, gaf sig ei ad, því þad héldt skræk hans gabb og glens, eins og vant var; vard svo hunds bit þess drengs tjón. — Æ! lát þér þad sagt, barn mitt gott! met æ satt best, en lygd verst, og mæl hvert þitt ord satt og rétt; því þad barn, sem opt fer med lygd, venst á íllt og fær ei líkn, þá helst þarf vid, og neyd ber ad; þad fer á mis vid margt gott, vid trú og hjálp fólks; er og bágt, já! naud er þad, ad hvert ord slíks barns, þó satt sé sagt, metst úr því, líkt sem fyrr var slærd og fjas.

---

12. Vetrar Vika.

Hana nú, búin eru eins=adkvædis ordin, og var ekki fjarska lengi; miklu fær ydnin til vegar komid, elsku børn! látum þad eins sann=ast þessa viku. Nú koma tveggja=adkvæda ordin, skritin eru þau líka. Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

A abb a ad a ard a asn a aug a.
E enn i ein ir end i elsk a eld ur.
I id a ílla íll ur íllsk a ilur ilja.
O odd ur ód ur ok ur ost ur ot ur.
Y yd ur ydr an ýkj ur ýlf ur
ynd i.
Æ æd ra æf a æl a æp a ærsl a.
Ø ørd ur øfg ar øgr ar økl ar
ørv ar.
B bid ill mid ill rid ill snid ill.
budd a nudd a rudd a sudd a
bød ull rød ull sød ull stød ull.
D draf a graf a kraf a kaf a káf a
dreif a leif a skrif a þreif a.

drífa hrífa þrífa.
deyfa geyfa leyfa veyfa.
dofinn hofin hófinn þófinn.
dunur munur runur stunur.
F fága baga bága laga lága.
fíngur hríngur kríngur
slíngur.
føgur bøgur køgur møgur.
G gánga hánga lánga mánga.
golar gólar folar fólar rólar
gylling fylling hylling tylling.
H hala hála halla harla.
hvelja dvelja kvelja velja.
hylur bylur býlur þylur.
K kalla dalla falla galla lalla.
kélla hella fella gélla rella.
kolla bolla holla molla polla.
køllin føllin tjøllin høllin.

Feit ur ard ur, þykk ur gard ur.
Púng ur bagg i, leid ur sagg i.
Rjód ur bid ill, beitt ur snid ill.

Fag ur rød ull, hæg ur sød ull.
Láng ur síng ur, víd ur hríng ur.

13. Vetrar Vika.

Ad þessari viku lidinni er hálfnadur Veturinn, enda eru nú þegar hálfnud tveggja adkvæda ordin, svo vid ljúkum nú vid þau þessa viku, ef ad lagi fer; lítid á viku-skamtinn! bodist hefir brattara, en allt vinnst med ydninni og gódum vilja. Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

L lam ar ham ar hám ar rám ar.
lem ur kém ur krem ur sem ur.
læm ist dæm ist ræm ist tæm ist.
M man a mán a dan a dán a ran a.
mun ur munn ur run ur runn ur.
mæn ir bæn ir ræn ir spæn ir.
N nap ur dap ur slap ur sláp ur.
nýp ur drýp ur krýp ur sýpur.

næp ur dræp ur glæp ur
kjæp ur.

P par a pára far a farr a hárr a.
perl a ferl a fell a kérl a snerl a.
purk a lurk a skurk a þurk a

Q qvad ir qved ur qvid ur qvol ar.

R raf a ráf a baf a báf a máf a.
rífa ríſa kif a mif a piſs a
viſs a.
ros a rós a dos a dós a mós a.

S ſát a bat a bát a gat a gát a
ját a.
ſit ur bit ur bít ur lit ur lít ur.
ſvørd ur fjørd ur gjørd ur
njørd ur.

T taxt i fax i lax i ſax i vax i
text i dekſtri vext i veſt i verſt i.
togs ins foks ins loks ins.
roks ins.

V varta kart a mart a nart a.
vilt u villt u bilt u gilt u gyllt u.

vær um bær um fær um
lær um.
Þ þánka dánka hánka ránka.
vánka.
þek ur lek ur rek ur sek ur tek ur.
þorsk ur dosk ur horsk ur
skotsk ur.
þund ur dund ur hund ur
lund ur.
þýdd ur hýdd ur prýdd ur
skrýdd ur.

Þæfd ur sokk ur. Víd ur smokk ur.
Samka ber jum. Ríd a skér jum.
Skip í lend a. Bind a end a.

---

14. Vetrar Vika.

Nærri fór gátu minni sídast, Børn! tækilega bundud þid endann á tveggja adkvæda ordunum; skal eg nú segja ykkur søgu: gamli Þorri géngur í gard í dag, svo heitir sá fyrsti mánudur

eptir midjann Vetur; skodid! þessa fyrstu viku af honum er ykkur líka ætlad ad stafa skrítnar frá-sögur. Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

Myndin á Veggnum.

Ekki er eg því lík herfa, sem hann Hal d-ó r, hann hræd ist skugg ann sinn, sagd i Brand ur litl i vid han a Mód ur sín a. Í gjær kvøld i kénnd i hann Stir bjørn mér ad gjør a skrítn a mynd á þil id; þad er ein ber skugg inn af fingr um mín um; þér mun géf a á ad lít a, mód ir mín! þeg ar ljós id kém ur upp í kvøld, skal eg sýn a þér hvern inn eg fer ad. — Nú gjør ir rétt barn id mitt! ad leik a þér vid skuggann þinn, sagd i mód ir hans, þad er u fá vís børn, sem hrædd er u vid hann.

Kéttlíngurinn.

Kétt a átt i ein u sinn i lít inn kéttl íng, hann var svo vond ur, ad hann æ tíd beit mód ur sín a til blóds, þeg ar hún kom og vild i géf a hon um ad sjúg a. Mell an þord i varl a ad kom a nærr i hon um, og

um síd ir hætt i hún fyr ir fullt og allt ad kom a til hans. Hvar lendt i þad nú? hid vond a kéttl íngs mor hlaut ad svellt a í hel. Þann ig mund i lík a far a fyr ir slæm um børn um, ef fad ir og móð ir yf-ir gjæfu þau, og vild u ekk ért um þau hyrd a.

---

15. Vetrar Vika.

Allvel tókst ykkur med søgurnar; þad er líka sannast ad segja, þær vóru kátlegar. Nú koma þriggja adkvæda ordin, og nú liggur á þid farid stillt og seint fyrst um sinn; setjid vel á ykkur adkvædin, sem liggja til hvers ords, og týnid þau med gjætui saman; reynum hvernig fer! Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

And an um énd an úm æd ún um.
Vald inn i bend unn i byrd inn i.
Dafn ad ur dauf íng i døf inn i.
Fagn ad ur fregn ad ur flys-
júng ur.

Gáng and i gégn and i gynn and i.
Hakk ad ur hvekkj ad ur hækk-
ad ur.
Karl in um keld un um kólf-
un um.
Last ad ur lemstr ad ur lim-
ad ur.
Mán ud um mein ud um mynd-
ud um.
Nabl an um not ud um næp-
un um.
Partinum purk unn i pør unn i.
Qvad irn ar qvinn urn ar qvol-
ad ar.
Ras ad ur reis ug ur røsk leg ur.
Sad sam ur sid prúd ur sótt-
næm ur.
Tarf kálf ur tor sókt ur tyrf-
íng ur.
Vand leg ur vind leg ur væn-
leg ur.

Þagn að ur Þúng að ur Þrælk-
að ur.

Af gáng ur af rakst ur af-
rif ur.
Ár deg is ár rif ull ár vak ur.
At vinn a at hafn ir at hug i
at ork a.
A vyrð íng áfell i á kafi á næg ja.
Barndóm ur úng dóm ur mann-
dóm ur.
Búin íng ur flutn íng ur ýng-
líng ur.
Bút úng ur Høfr úng ur Sil-
úng ur.
Helf íng ur Þrið júng ur fjórð-
úng ur.
Fimt úng ur sjøtt úng ur átt-
úng ur.
J laung un í leng íng inn stæð a
í tal a.

O mag i ó meg i ó menn íng
ó tím i.

16. Vetrar Vika.

Þegar þid haldid svona vel áfram, eins og þid gjørdud med þriggja adkvæda ordin, vikuna sem leid, gétid þid med aldrinum vordid skynugar og nytsamar manneskjur. Mikil ánægja verdur ykkur þad; takid eptir! nú koma, sje eg er, fjøgra og fleiri adkvæda ord! Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

A vinn íng ur at huga sam ur.
Bjarg ar leys i búr a skap ur.
Dof in leik i dugn ad ar leys i.
Ept ir leitn i Ept ir mál i.
Fá mál ug ur fljót hug ad ur.
Gam an sam ur góð vilj ad ur.
Hard hnakk ad ur hard úd ug ur.
Iarp lit ad ur Iafn a bród ir.
Kald sinn ad ur kým i leg ur.

Láng hálf ad ur   let i mag i.
Mjúk lim ad ür   mann úd leg ur.
Nýt i leg ur   not in virk ur.
O lán sam ur   of lát úng ur.
Pálm a vid ur   prýd i leg ur.
Qvøld vøk urn ar   qvik fén ad ur.
Rik lund ad ur   rausn ar mad ur.
Sóm a leg ur   sid a vand ur.
Tak mark ad ur   til bún ing ur.
Upp hress íng ur   und ir ferl i.
Val in kunn ur   vit ur leik i.
Ynd is leg ur   ypp ar leg ur.
Þjód kon úng ur   þurf a mad ur.
Ætt leid íng ur   æ var and i.
Ord ug leik i   øn ug leg ur.

Litla Stúlkan vankunnandi.

Jardþrúdur var litid, eptirlátsamt barn, sem aldrei var afundin vid leiksystur sínar, þegar þær beiddu hana ljá sér eitthvad af leiksángs-þíngum hennar. Jardþrúdur kunni líka fáeinar fallegar smásøgur, sem

henni fórst ofur laglega að segja, þegar hin börnin óskuðu þess. Hún var varkár að því, að ata út fötin sín, og hún fór aldrei með ósanníndi; en — Jarðþrúður var nú þegar sjö vetra gömul, og kunni enn þá ekki lesa, vesælíngur!

17. Vetrar Vika.

Nú er farið að líða á hanu gamla Þorra, börn góð! ekki er nema rúm vika eptir af karlinum, enda er ykkur nú vel farið að skila áfram. Hér sje eg koma sundurlausir þánkar; berið ykkur nú að stafa vel, svo þið getið tekið eptir, hvað þeir segja í fréttum. Guð géfi mér lyst til gott að læra!

Orsök og Verkan.

Enginn hlutur gétur gjört sig sjálfann, allt hefir því sína orsök. — Orsök heitir sá hlutur, sem kémur öðru til vegar, myndar eða framkvæmir. — Húsasmiðurinn hefir byggt þenna bæ, það er: verið orsök

til hans. — Bærinn er því hans verk, það er: verkan. — Hver þetta hefir Ritsmiðurinn skrásett, Bókþrykkjarinn prentað og Bókbindarinn innbundið það; þeir eru því orsökin og hverið þeirra verk eða verkan. — Járnsmiðurinn býr til knífa, skjæri, axir, hamra, sög og ljái. — Sólin gefur af sér birtu; það gjörir ljósið líka. — Eldurinn hveikir ljósið; hann gefur líka hita. — Skýin í loptinu koma af hita. — Skýin gefa regn á sumrum, vegna hita; en á vetrum snjó, ísing og hagl, sökum kulda. — Skýin eru því orsök til regnsins, en kuldinn verkar, að það verður að snjó um leið það fellur í gegnum kalda loptið. Kýr og ær gefa af sér mjólk. — Úr mjólkinni fæst skyr, drafli, ostur, smjör og misa, en hún verður að sýru. — Sauðurinn gefur líka ullu. — Úr ullinni eru búin til fötin. — Fötin eru til skjóls og halda á okkur hita. — Sá, sem í fyrstunni hefir búið allt til, hann er líka sú fyrsta orsök til alls. — Guð hefir gjört alla hluti í

fyrstu. — Hann hefir skapad heiminn og allt hvad í honum er, lifandi og daudt; Gud er því sú fyrsta orsøk til heimsins, og heimurinn Guds verk eda verkan; allt þad gott og fagurt, sem vid njótum og sjáum, er honum ad þakka; hann er sú fyrsta orsøk til fædunnar, sem nærir oss, klædanna, sem skýla oss, ljóssins, sem lýsir oss, og til augnanna, sem vid sjáum þad med; allt er þad raunar hans verkan, en sjálfur er hann sín egin orsøk.

18. Vetrar Vika.

Børn! gjørid ekki nema litid á Bókstafina, sem núna koma; fallega líta þeir út: þeir heita Schwabach (eptir stad nokkrum í Þýdskalandi, med sama nafni, hvar þeir eru fyrst uppfundnir); brúkast letur þetta til Manna: og Stada:nafna, einkunnar orda og merkis atrida, sem sjest á eptirfylgjandi útleggíngu vísunnar. Kynnum okkur þad þessa viku. Gud géfi mér lyst til gott ad læra!

A B C D E F G H J K
a b c d e f g h j i k
L M N O P Q R S T U
l m n o p q r ſs t u
V W X Y Z Þ Æ Ø.
v w x y z þ æ ø.

Hani, Krummi, Hundur, Svín,
Hestur, Mús, Titlingur,
Galar, krúnkar, géltir, hrýn,
Gneggjar, týstir, sýngur.

Utskíríng Vísunnar.

Haninn er taminn fugl, reisuglegur verti, med fagur-raudum kambi, líkum kórónu á Hofdinu. Konan hans heitir Hæna, þau eru móraud eda svært á lit, og lifa helst á korni. Hænan verpir mørgum eggjum, sem eru góð átu. Haninn galar venjulega á eyktamótum.

Krumminn eda Hrafninn er líka alkénndur fugl, svartur ad lit; hann er ótaminn, en gétur þó vanist med mønn-

um. Grádugur er hann mjøg; hvar, sem hræ er eda hrææti úti á vídavángi, þarer hann ódar kominn, og gjørir sér þar hæ-verskulaust til góda.

Hundurinn er tamid dýr og býr med mønnum; hann hefir margar dygdir til ad bera: er vinveittur, tryggur, fast-lyndur og manninum mikid fylgisamur; hann vaktar hús og ;tún, og er mønn-um til mikilla gagnsmuna.

Svínid er líka tamid dýr, óálit-legt ad sønnu vexti en þó feitlagid mjøg, og þess kjøt. sem heitir flesk, er dágott átu; þad lifir á saur og ýmsu léttvægu fódri, skémdu korni og úrþvætti, er kallast draf.

Hesturinn er og tamid dýr, hann er ein sú tiguglegasta og fallegasta sképna, ferdmikill, djarfsær, traustur, námfús, tryggur og þolgódur. Hann gétur hlaupid og stokkid, eins og sending, med fullordinn mann á bakinu, hálfann, já, heilann dag. Hann hefir mikid hár

ofan til á hálsinum fram á höfud, sem heitir fax, og líka hárprúda rófu, sem nefnist tagl. Hesturinn lifir á grasi og gódu heyi á vetrardaginn, og er mönnum til mikillar hægdar, nota og ánægju.

Músin er ótamid og villt dýr, þó hún opt búi í hýbýlum manna; hún er ofurlítil vexti, en fljót og skjót á fæti, grá ad lit med laungum hala. Bærinn hennar er mjó veggjarhola; henni þykir gott allskyns feitæti, korn og braud.

Titlíngurinn er ótaminn smáfugl, hans tegundir eru margar; sumir syngja ofur lipurt, svo sem Canariefuglinn, sem flytst híngad stundum frá útlöndum, og er látinn í lítid Grinda hús, sem kallast Fugla búr; hann lifir á einskonar fínu korni, sykri og sætindum.

---

19. Vetrar Vika.

Nú er þegar lidin vika af Góu, sem byrjadi á Sunnudaginn var, gét eg til ad viku lidinni, eda í Midgón, verdi þid búin læra ad þekkja Stafrofid, sem núna kémur; brúkast þad letur tídum á íslendskum bókum, þó þad annars heyri til Látínu máli, verdum vid því ad æfa okkur vel í því þessa viku. Gud gési mér lyst til gott ad læra!

A B C D E F G H I J K L
a b c d e f g h i j k l
a b c d e f g h i j k l
M N O P Q R S T U V W
m n o p q r s t u v w
m n o p q r ſ s t u v w
X Y Z Þ Æ Œ Ö.
x y z þ æ œ ö.
x y z þ æ ø.

MALSHÆTTIR.

Aldrei er góð vísa of opt qvedin.

Aldrei er gott oflaunad, nema med illu.
Allt vill lagid hafa.
Auds er vant vid ydjusemi.
Betri er bidlund bedin, enn brádt rádid.
Betra er heilt enn vel gróid.
Betra er audt rúm enn ílla skipad.
Djarfur er hverr vid deildann verd.
Drjúg eru morgun-verkin.
Dygd er gulli dýrmætari.
Ekki er gaman nema gott sè.
Ekki er *rád nema i tíma sê tekid.*
Endirinn skyldi í upphafinn skoda.
Enginn verdur ágjætur af engu.
Fárr veit hverju fagna skal.
Fátt er spárra enn hugurinn.
Fátt er þad sem fulltreysta má.
Fagurt er hold fjærri beini.
Gott má af gódum hljóta.
Gott er gódum ad líkjast.
Gjörla skal gott nýta.
Hófid er best í hverjum leik.
Hægt er heilum vagni heim ad aka.
Hægra er ad kènna heilrædin enn halda.

Illur feingur ílla forgengur.
Illur á ílls von — af íllum er ílls von.
Kapp er hest med forsjá.
Kornid fyllir mælirinn.
Lengi man til litillar stundar.
Lengi skapast manns höfudid.
Lög eru brædra sættir.
Madur er manns gaman.
Mikid skal til mikils vinna.
Mátinn er marghæfastur.
Margur er knár þó hann sè smár.
Mjór er mikils vísir.
Mjótt er mundángs hófid.
Mörg eru manna mein.

---

20. Vetrar Vika.

Ætíd kémur nítt eg nítt; skodid Börn! enn þá nitt letur, sem heitir Kúrsiv-eda Snarhandar-letur, og brúkast á atridis ordum í látínskum leturgjördum, eins og Schwabackher stafirnir í almvnnu bóka-letri. Gud géfi mér lyst til gott ad læra.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſs Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz Þþ Ææ Öö.

Framhald Málsháttanna.

Náttúran er námi ríkari.
Nýtur er hverr sig fædir.
Námfús ydni vinnur allt med vidleitninni.
Opt má lítid laglega fara.
Opt má satt kyrrt liggja.
Opt er í holti heyrandi nær.
Opt hafa litlar vonir ad gódu ordid.
Rétt er best, en rángt er verst.
Raunin er ólýgnust.
Sannleikurinn er sagna bestur.
Sá veit gjörst sem reynir.
Sjaldan er bára stök.
Skémtinn madur er vagn á vegi.
Sínum augum lítur hverr á silfrid.
Tamur er barns vaninn.
Tvisvar verdur gamall madur barn.
Úti er þraut þá unnin er.
Úlfur er sá med úlfum venst.
Vandi fylgir velsemd hverri.

Vitid er verdi betra, þó varlu fái þad allir.
Vída er mannsins gétid.
Verkid lofar Meistarann.
Verdur er verkumadurinn launanna.
Viljinn dregur hálft hluss.
Vinur er sá, er til vamms segir.
Ydnín eykur alla ment.
Þad úngur nemur, gamall hefir.
Þad er litid vit, ad gángast fyrir lit.
Þad er ekki allt gull, sem glóir.
Þeim er mein, sem í myrkur rata.
Þolinmædin þrautir vinnur allar.
Æran er mest verd.
Öl segir allann vilja.
Öllum er batinn bodinn.
Öllum kann yfir ad sjást.

---

21. Vetrar Vika.

Nú erud þid, gódu Börn! komin svo vel á veg ad stafa og taka saman, ad nú er þörf ad fá ykkur nokkrar fastar lestrar reglur ad stydjast vid. Þær koma þá hér; gjætid nú vel ad!

Stöfunar- og Lestrar-reglur.

Ven þig strax, Barnid gott! á fallegt stöfunar-lag, þad býr undir gott lestrarlag á sídan. — Brýn vel raustina, svo hún sé hrein og hvell, ekki dymm eda murrandi. — Nefn hvern bókstaf svo skírt, sem gétur, og út-tala adkvædin, heldur snøggt enn' seint, tak þau sídan stillt saman í fyrstu, uns ordid er komid heilt, en brúka ávallt eptirþánka. — Hvert adkvædi, þegar því fyrsta sleppur af tveggja og fleiri adkvæda ordum, elskar gjarnast í voru máli ad byrja á hljódstaf, t. d: staf-ur, pilt-ur, bækl-íngur; nema ordid sé samsett af fleirum ordum, t. d: blad-sída, tré-sleif, mat-bord. — Varast áttu strax vid adkvædi og ord ad draga seim, og hvern annann kjæk, því hann gjørir lestur á sídan óáheyrilegann; þess vegna géta ekki allir sagst lesa vel, þó lesa kunni. — Þegar til lestrar kémur, þarf ad laga róminn eptir efninu, lesa med athygli, stillt og greinilega, og í því falli vandlega athuga eptirfylgjandi:

Helstu Skilmerki.

Orda og Greina á milli.

, **Strik** (Comma), sem er hid minnsta skilmerki, og þýdir: ad hika skuli lítid eitt vid í framburdinum.

; **Hálfpúnktur** (Semicolon), adgreinir þánka, þó í sømu meiníngu eda klausu og þýdir: ad staldra skuli lengur vid eda jafnvel anda.

: **Tvípúnktur** (Colon), bendir til meiníngar, sem víkid er á ad eptirfylgi, og skal hér því anda, t. d: hann tók þannig til máls:

. **Púnktur** (Punctum), er hid mesta þagnarmerki, og sýnir, ad klausan sé á enda.

? **Spurníngar-merki** (Qvestio) brúkast ad endadri spuruíngu, t. d: hvad vard um kverid þitt?

! **Upphrópunar,- undrunar,- eda ávarps-merki** (Exclamatio), eptir sem á stendur, t. d: bíd þú nú vid! Gódurinn minn!

= Samtengíngar=merki (Devis), brúkast þegar ordi er skipt milli lína, eda það er sett saman af tveimur, t. d: penna=fjødur, støfunar=kver.

() eda [] Innilokunar=merki (Pharenthesis), innsirklar þánka, sem heyrir til frekari upplýsíngar efninu, og sem þessvegna er skotid inní meiníngunu, eins og sjest af framandi nøfnum Skilmerkjanna hér ad ofan.

— Pánkastrik (Pause), brúkast einkum þegar hastarlega er vikid frá einu ræduefni til annars — til adgreiníngar í samrædum — á millum stuttra sundurlausra þánka — sjá hér at framan bls. 17=19, 21=22, 33=34, 43. — og líka brúkast það margopt fyrir innilokunar=merki.

' Fránáms=merki (Apostrophus), sýnir, ad hljódstafur sé úrfelldur, eda egi úr ad fellast; t. d: Ó sál' ódaudleg mín! efld' eg heill þína!

Merk: Auk þeirra hér toldu Skilmerkja, eru:
" Tilvitnunar=merki (*Hyphe*).

:,: Itrekunar = merki (*Repetitio*) og
§ Greinaskipta=merkið (*Paragraph*).

22. Vetrar Vika.

Nú endar Góu mánuður á Mánadaginn kémur, og þá eru einar 4 vikur rúmar til Sumars; neytum okkar því vel þessa viku, kjæru börn! Hér eru enn þá nokkrar adgjætsluverdar

Lestrar=reglur.

Í einstökum ritum finnst an brúkast fyrir ø, t. d: sauk fyrir søk, aullum fyrir øllum, etc.

Au, í framandi túngna nøfnum og ordum lesist sem á, t. d: **Author** eda **Auctor**, les: Ator, áktor; **Augustus**, les: Agústus; **Paulus**, les: Pálus; **Saul**, les: Sál, etc.

C fyrir framan e, i, y, æ, er lesið fyrir S, t. d: **Cedrus** (Vidar tegund), **Ceremonia** (Tída=sikk), **citera** (vitna til), **Cicero** (manns nafn), **Cyrus**, **Cæsar**, **Lucæ**, **Marci**, les: Sedrus, Seremonía, sítera, Síseró, Sýrus, Sesar, Lúse, Marsi. Standi C parámóti

fyri framan a, o, u, er það lesið fyrir K, t. d: Cain, Caution, (Borgan), Comma, Colon, Curator (Formyndari), Curere (lækna), les: Kain, Kátsíón, Komma, Kólon, Kúrator, Kúrere, rétt eins og Minnisvísan á kveður:

C fyrir framan o, u, á,
Eins hljóðar og væri K;
En fyri framan e, æ, i,
Sem Essi skalt þú kveða' að því.

Í orðum sem koma af Frönsku, lesist ou fyrir ú t. d: Courant (gángmyndt) Cours (verðhæð á peníngum), Couvert (umslag), Tour (vegur), les: Kúrant, Kúrs, Kúvert, Túr.

Ph í upphafi orðs lesist sem F, t. d: Philippus, Pharao; les: Filippus, Faraó. Í miðju orði sem ff, t. d: Sophia, Stephan, les: Soffía, Steffán; en í enda sem einfaldt f, t. d: Asaph, Joseph, les: Asaf, Jósef.

T blýstrar, þegar það stendur í miðju orði fyri framan i og annann hljóðstaf til, t. d: Martius, Lectia, Pontius, Auction (uppboð), Visitatia (Skoðunarferð), les: Martsíus, Lektsía, Pontsíus, áktsíón, Vísitatsía.

X lesist sem Ks, t: d: Xerxes, Xantippe, les: Ksersés, Ksantippe.

Z úttalast eins og feitt S í upphafi t. d: Zion, Zebedæus, les: Síon, Sebedeus, en í midju optar sem ds, t. d. Naxaret, les: Nadsaret.

Æ sem e, og æ sem ø, t. d: Æneas, Irenæus, Oeconomus, Fæbus, les: Eneas, Ireneus, Økónómus, Føbus.

Bønd og Skammstafanir.

Al. Aln. les: alin, álnir.
Amm. les: Amen.
Bls. les: Bladsidu.
Cap. les: Kapitula.
&c. etc. les: et cetera.
Mk. les: Mark (16 ß).
m. m. les: med meira.
Mr. les: Monsieur, úttalast: Mosiø.
No. les: Númer.
N. V. les: Nafn verd.
o. s. frv. les: og svo framvegis.
Pag. les: Pagina.
Pd. les: Pund (32 lód).
Rdlr. les: Ríkisdálur.
Rbd. l. Ríkisbánkadálur.
Fd. les: Fjórdúngur.
H. les: Heilagur.
Hra. les: Herra.
Hdr. les: Hundrad.
Lpd. les: Lispund.
Rbß. l. Ríkisbánkask.
Skpd. les: Skippund.
Sgr. l. Seigneur, úttalast Sennjør.
Sra. les: Síra.
St. les: Sánkte.
S. V. l. Silfurverd.
ß. les: Skilding.
t. d. les: til dæmis.
þ. á. les: þessa árs.
þ. e. les: þad er.
þ. m. l. þessa mánadar.

Merk: J eldri bókum brúkast œ fyrir á og w fyrir ú, t. d. œngur, þwngur, les: ángur, þúngur; z gyldir við s og annann bókstaf til, svo sem: þez, lanz, relz, les: þess, lands, telsts; breyttur bókstafur i midju eda enda ords, gyldir vid tvo óbreytta sama heitis, til dæmis: Halur, Sveiñ, les: Hallur, Sveinn.

---

23. Vetrar Vika.

Til *fullkomins lestrar heyrir enn þá, ad þekkja Tölurnar, þeirra myndir og gyldi; þad skal nú vera Vikuskamturinn ykkar í þetta sinn. Tölustafir þessir kallast Siffrur eda Siffrntala, og ern myndirnar einúngis tiu.*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

einn tveir þrír fjórir fimm sex sjo átta nín núll.

Merk: Af þvi núllid merkir alls ekkért, þegar þad stendur eitt sér, verdur ad setja einhvern merkjandi tölustaf af hinum níu fyrir framan þad, og þá eykst þess sama gyldi um svo marga tugi eda tiu, sem sá stafur þýdir, t. d. setji eg 1 fyrir framan 0, verda þad einir tiu, en setji eg 2 á sama stad, verda þad 2 tugar eda tuttugu, o. s. frv.; höldum nú áfram!

10	11	12	13	14	15	16
tíu	ellefu	tólf	þrettán	fjórtán	fimmtán	sextán

17	18	19	20	21	22
seytján	átján	nítján	tuttugu	t. o. einn	t. o. tveir

23	24	25	26	27
t. o. þrír	t. o. fjórir	t. o. fimm	t. o. sex	t. o. sjø

Nú er komin bókstafa talan, teljið nú sjálf eptir á fingrunum — það stendur heima — 3 fingur gánga af í þriðja sinni — nú áfram!

28	29	30	31	40
t. o. átta	t. o. níu	þrjátíu	þrját. o. einn	fjørutíu

42	50	53	60
fjørut. o. tveir	fimmtíu	fimmt. o. þrír	sextíu

64	70	75	80
sextíu og fjórir	sjotíu	sjotíu og fimm	áttatíu

86	90	97	100
áttatíu og sex	níutíu	níutíu og sjø	hundrað

108	109	110
hundr. og átta	hundr. og níu	hundr. og tíu

111	212	313
hdr. o. ellefu	tvøhdr. o. tólf	þrjúhdr. o. þrettan

414	515	616
fjøgurhdr. o. fjórt.	fimmhdr. o. fimt.	sexhdr o. sext.

717	818	919
sjöhdr. o. seytján	áttahdr. o. átján	níuhdr. o. níu.
1000	1001	1102
eitt þúsund	eitt þús. o. einn	1 þús. 1 hdr. o. 2.

1843.

1 þúsund 8 hundrud fjorutíu og 3.

Merk: Hér af sjáid þid, børn góð! ad eptir þvi, sem hverr tølustafur gengur lengra fram frá hægri til vinstri handar, eptir þvi eykst hans gyldi tíu-sinnum meira, enn hins undangángandi, t. d. 1111, þýdir sá sídasti 1, eina einíngu, sá annar 1, nær vinstri hendi, tíu einíngar eda 1 tug, sá þridji 1 nærst sømu hendi, tíu tugi eda tíutíu einíngar, og fjórdi 1, tíutíu tugi eda þúsund einíngar, sem er lesid: Eitt þúsund eitt hundrad og ellefu. 12,345, les: Tólf þúsund þrjú hundrud fjorutíu og fimm. 123,456, les: Eitthundrad 23 þúsundir, 4 hundrud 56. 1,000,000, les: 1 millíón eda þúsundsinnum þúsund, eins og kénnir hin gamla

Minnis-vísa:

Sig (einíngu), *mest merkir hinn fyrsti,*
Mann, tíu kvad annar,
Hundrad þidir hinn þridji (tølustafur),
Þúsund fjórdi (stafur), *vel grunda;*
Tíu þúsund tel fimta (staf),
Tel hundrad þúsund sjötta,

Sjöunda mér Klerkar kéndu,
Að kalla þúsund þúsunda (Millión).

Til er og annad Tølu letur, uppfundid af Rómverjum, sem kallast: rómversk Tala; þess myndir eru einúngis sjø bókstafir, nefnilega: **I** þýdir einn, **V** fimm, **X** tíu, **L** fimmtíu, **C** hundrad, **D** fimm hundrud, og **M** þúsund; eptir því, sem bókstafir þessir eru samansettir, verdur gyldi þeirra, eins og þid sjáid á eptirfylgjandi

Tølu=rødum:

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1	2	3	4	5	6	7	8

IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
9	10	11	12	13	14	15

XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
16	17	18	19	20

XXI	XXIX	XXX	XL	L	LX
21	29	30	40	50	60

LXX	LXXX	XC	C	CC
70	80	90	100	200

CCC	CD	D	DC	DCC
300	400	500	600	700
DCCC	CM	M	MCI	MCCII
800	900	1000	1101	1202

MCCCIII	**MCDIV**	**MDV**	**MDCVI**
1303	1404	1505	1606

MDCCVII	**MDCCCXLIII.**
1707	1 8 4 3.

Merk: Héraf sjest: ad smærri talan eykur vid eptir hina meiri, en minkar hana, ef fyrir framan stendur, t. d: *IV* hér ad ofan, minkar *V* um 1, af þvi *I* stendur fyri framan, en eykur sømu *V* um einn i *VI*, af þvi *I* stendur þar á eptir: eins er i *IX* (9), *XL* (40), *XC* (90), *CD* (400), og *CM* (900).

15. Vetrar Vika.

F*yrst ykkur gékk vonum framar vel ad telja úr Tölum, vikuna sem leid, þá er ykkur, sje eg, ætlad þessa, ad nema hid fyrsta og einfaldasta undirlag i Reikningi, litid á! þad er ágæt ment.*

Yfir höfud géfast fjórar Reikníngsteg-
undir, sem eru: ad leggja saman,
draga frá, margfalda og deila.
Nú skulum vid fyrst reyna til ad

leggja saman.

Þú áttir í stokknum þínum 4 skéljar.
hann Asbjörn gaf þér . 6 —
hve margar áttú þá nú? alls 10 skél.

Lít nú á þær tvær tölur, sem standa þarna hverr upp af annari ofan strikid, seig svo: 6 og 4 eru 10, og drag þverstrik undir, og skrifa 10 þar fyrir nedan; þad heitir ad leggja saman.

Nú viljum vid reyna til ad

draga frá.

Þad er þvert á móti því ad leggja saman, til dæmis:

Í stokkinum þínum áttú nú þegar 10 skél.
af þeim géfur þú systur þinni . . 5 —
hvad verda þá margar eptir? svar: 5 skél.

Nú segir þú: 5 frá 10, verdur eptir 5, sem þú sjer ad standa fyrir nedan strikid.

Við Frádragníngu verður ætíð að líta eptir því, að minni talan, sem dragast á frá þeirri meiri, standi rétt undir þess-ari; því auðsært er, að ekki verður dregin nema minni tala frá meiri.

Nú skulum við vita hverni geingur með hina 3ju reiknings tegund, sem heitir að

margfalda.

Fyrst þér þykir svo vænt um skéljar, ætla eg nú að géfa þér í 3 daga, 4 falleg-ar skéljar hvern dag; en þú átt í staðinn að segja mér, hvað margar verði skéljarn-ar til samans, er þú þannig færð.

Skrifa með kritarmolanum þínum 4 skéljar.
skélja-töluna sem þú átt von 3 dagar.
á dag hvern, þær eru 4, þar 12 skéljar.
undir daga-töluna, sem eru 3,
drag þverstrik undir, og seg: 3svar 4 eru 12, er þú skrifar, neðan strikið, sem sýn-ir summu skéljanna, eg alls á að géfa þér. Vel og gott! þú skalt líka fá þær, takist þér ekki miður með þá síðustu Reiknings tegundina, sem hér kémur á eptir og kallast:

Deilíng.

Hún er raunar ekki annað enn Frádragníng, en fljótari og fyrirhafnar minni. Eg vil, t. d: géfa þér og hinum börnunum báðum, 12 jarðepli að steikja, og skipta þeim í 3 jafna staði milli ykkar, hve mörg epli mun þá hvert ykkar géta fengið? svar: 4, og set nú dæmið upp þannig:

3) 12 (4 Fyrst skrifa eg 3, og set við þá
   12 hálfhríng, það er barna talan
   00 eða Deilirinn; þar nærst 12,

sém er epla talan eða Deilandinn, og segi: 3 í 12 hefi eg 4 sinnum, set nú umvendtann hálfhríng fyrir aptan 12, og skrifa þar 4, sem er qvótinn eða hlutatalan, hverja eg margfalda með deilirnum, og segi: 3 svar 4 eru 12, þá set eg undir deilandann, og dreg þverstrik fyrir neðan, segi nú: 12 frá 12 verður ekkert eptir, skrifa því 00 (núll), neðan strikið, sem sýnir, að 4 epli eru í hlut, en engin afgángur. Með Frádragníngu kunni þetta líka að gjörast, þegar 4 væru 3 svar dregnir frá 12, en það er miklu seinlegra.

25. Vetrar Vika.

Lídur á lærdóms ydkana tímann, Börn góð! nú er vel hálfnadur Einmánadur, ferdtar 2 vikur til Sumars; er ykkur nú, til frekari æfíngar og eptirþánka, ætlad nærstu viku ad lesa um Tídina, og hennar ýmislegu skipti; takid vel eptir því!

Um Tídina.

Tídin er eiuhver sú dýrmætasta **gáfa Guds.** Hún er manneskjunni veitt til framfara í gódu og gagnlegu, svo hún géti fyrir þad vordid fullkomnari, og hæf til sælu sídar meir.

Tídinni er skipt í Alldir, Ár, Missiri, Arstídir, Mánudi, Vikur og Daga.

Ein Olld er 100 ára tími.

Í Ari reiknast 2 Missiri, Vetur og Sumar, en 4 Arstídir, sem eru: Vetur og Sumar, Vor og Haust; hvert Missiri er því helfíngur, en hver Arstíd fjórdúngur af Ari.

Einn Mánudur reiknast alment 4 Vikur eda 28 dagar; verda þá 13 þvílíkir Mánudir í Árinu. Almanaks Mánudir eru einúngis 12, því þeir eru lengri, hafa 7 þeirra 31 dag, hinir 30, nema Febrúaríus, sem hefir 3 ár samfleytt 28, en 4da hvert ár, sem kallast Hlaupár, 29 daga.

Mánudirnir heita:

1) JANUARIUS, eda Midsvetrarmánudur hefir 31 daga, med honum byrjast árid, hann hálfnar veturinn. Fyrra part þessa mánadar er Brundtími saudfjár.

2) FEBRUARIUS, eda Föstugángsmánudur, hefir 28 daga, og 1 betur á Hlaupári, þá búa karlmenn sig til fiskiveida í verstødum.

3) MARTIUS, eda Jafndægra-mánudur, hefir 31 daga, nú er vertíd vid sjó, og vorid byrjar.

4) APRILIS, eda Sumar-mánudur, hefir 30 daga, þá byrjar Sumar

Misśirid, lengir daga og mínka opt frosthørkur.

5) **MAIUS**, eda Fardaga-mánudur, hefir 31 daga, þá er unnid á túnum, sád til maturta, saudburdur hefst og fuglar verpa.

6) **JUNIUS**, eda Nóttleisu-mánudur, hefir 30 daga, þá er lengstur dagur, nú er plantad kál, rúid saudfé, lømbum fært frá og rekin á afrétt.

7) **JULIUS**, eda Midsumar-mánudur, hefir 31 daga, þá eru dregin ad búfaung, flutt í sel, farid á grasafjall og byrjadur sláttur.

8) **AUGUSTUS**, eda Heyanna-mánudur, hefir 31 daga, þá standa yfir heyannir, hyrdt tún og yrktar engjar.

9) **SEPTEMBER**, eda Addrátta-mánudur, hefir 30 daga; þá enda heyannir, en byrjast Haustíd, gjørd fjallskil, hyrdtar maturtir.

10) **OCTOBER**, eda Slátrunar-mánudur, hefir 31 daga; þá byrjar

Vetrar-missirid, nú er færd myki á tún, slátrad búfé, en börn byrja stofun.

11) NOVEMBER, eda Ridtídar-mánudur, hefir 30 daga; nú er sest ad vid ullar-tóvinnu og hyrdtur búsmali.

12) DECEMBER, eda Skammdegis-mánudur, hefir 31 daga, hann endar árid, þá er styttstur dagur, en vökur lengstar.

Ein Vika er sjø Dagar, er svo heita: Sunnudagur, Mánadagur, Pridjudagur, Midvikudagur, Fimtudagur, Føstudagur, Laugardagur.

Einn Dagur eda Sólarhríngur, sem hjá oss reiknast frá Midnætti til Midnættis, er 8 Eyktir eda Dagsmørk, sem heita:

Midnætti, Otta, Midurmorgun, Dagmál, Hádegi, Nón, Midurаptan, Náttmal; hver Eykt er 3 klukkustundir eda 24 í sólarhríngnum;

ein klukkustund er 60 Minútur, og ein mínúta 60 Sekúndur.

Merk: Stjörnuskódir reikna daginn frá Hádegi til Hádegis daginn eptir.

---

26. Vetrar Vika.

Hana nú! sídasti vikuskamturinn er einúngis eptir, mun ykkur ekki hvad sist takast med hann, svo endirinn verdi bestur, þvi fagnadarsœlla verdr úr ykkur Sumarid á Fimtudaginn kémur: þá fer bústadur okkár, jördin, úr þvi ad blómgast; gledi er til þess ad þenkja! ofurlitid ágrip um vors hnattar sköpulag fáum vid í efninu, sem núna kémur.

Um Jördina.

Jördin er falleg og furdu stór. Margfaldt stœrri er hún, enn sjónhríngur sá, sem vid gétum deilt med auganu. Sköpulag hennar er eins og hnattar eda

hnoda, og hvad furdanlegast er, hún er sífeldt ad snúast um í kríng, og fljúga fram og aptur í lausu lopti. Mikid af Jardar-hnettinum er þakid sjó og vøtnum, svo ekki er nema lakur einn þridjúngur hans þurrt land.

Mennirnir byggja á þurrlendinu, sem teljast ad vera þúsund millíónir, en hverr millíón er þúsundsinnum þúsund. Fiskur-inn sveymar í sjó og vøtnum, en fuglinn flýgur í loptinu.

Á Jørdinni vex Gras, Urtir, Trje og allra handa ávextir, mønnum og sképnum til margfaldra nota. Manneskjan neytir korns, jurta, aldina, mjólkur, - kjøt - og fisk-matar, eggja, etc. en fénadurinn fódrast á grasinu.

Tréd er einn sá þarfasti ávøxtur og ómissandi til húsabyggínga, skipasmídis og margfaldra naudsynja áhalda.

Ur Jørdunni fást Gimsteinar, svo sem; Demant, med hverjum glerid er skorid, Rúbin, Saphir, etc. og Málmar, svo

sem: Gull*), Silfur, Kopar, Tin, Blý, Járn, og margar fleiri málm-teg-undir, sem mennirnir brúka sér til þarfa, til prýdis, hægdar, verkfæra og varnar.

Demantinn er rarasti Gimsteinninn, Gullid dýrmætasta Málm-tegundin, en Járnid allra naudsynlegast. Ur því er smídadur hnífurinn til ad borda med, skærin ad klippa med, ljárinn ad slá med, og ótal fleiri naudsynja verkfæri.

Á Jördinni eru margar mishædir, svo sem: Fjøll, Heidar, Hálsar, Hólar og Hryggir. Fjøllin draga ad sér Ský-in. Ur skýunum kémur Regnid, sem fellur yfir jørdina, henni til frjófgunar.

Fram um dalina milli fjallanna renna Elfur, Ár og Lækir, sem géfa gott vatn. Uppí Árnar gengur Lax og Sil-úngur úr sjónum fram til sveita.

*) Á medal al-málma, er Platína eda Hvítagull hid kostulegasta; þad er járni hardara, ørdugra ad bræda og edlis-þýngra enn Raudagullid. Sidan árid 1736, hefir þad fengist frá Perú i Sudur-Amerík u.

Upp úr hafinu standa stórar Eyar, Hólmar og Skér um alla jørdina. Ein af þessum eyum er landid, sem vid byggjum, þad liggur nordarlega á hnettinum og heitir Ísland. Fólkstala þess var árid 1801, 47 þúsundir, 2 hundrud og 7; en 2. Febrúar 1835 tøldust hér 55 þúsundir, 7 hundrud og 37 manneskjur, og 1842 tøldust 60 þúsund manneskjur. Stórt er land þetta ad vísu, en þó ofurlítill partur af jørdunni allri. Af því þad er umflotid af sjó á allar sídur, kallast þad Ey, en í fornøld, þá er Naddoddur víkíngur fann þad fyrstur, nefndi hann þad Snæland, þar næst hét þad Gardarshólmur, og sídast Ísland.

Í sjónum er ótal margt fiskakyn; úr honum veidist: Þorskur, Ísa, Skata, Heilagfiski, Hrognkélsi, Steinbítur, Háfur, Hákall, og margt fleira, manneskjunum til lífs vidurhalds.

Svona hefir gódur Gud dásamlega tilbúid jørdina; mikid hagur smidur má hann vera, mikid máttugur, mikid vís og mikid gódur: æ! látum okkur þykja ofur vænt um hann, lofum hann og þøkkum honum, og byrjum med því hugarfari Sumarid á morgun, og sýngjum þá med andakt Sálminn No. 257 í okkar Messusaungs-bók: Guds gædsku prísa, etc.

Margføldunar Tabla.

9ſinn.9eru81	8ſinn.8eru64	7ſinn.7eru 49
8 — 9 — 72	7 — 8 — 56	6 — 7 — 42
7 — 9 — 63	6 — 8 — 48	5 — 7 — 35
6 — 9 — 54	5 — 8 — 40	4 — 7 — 28
5 — 9 — 45	4 — 8 — 32	3 — 7 — 21
4 — 9 — 36	3 — 8 — 24	2 — 7 — 14
3 — 9 — 27	2 — 8 — 16	
2 — 9 — 18		
6ſinn.6eru36	5ſinn.5eru25	4ſinn.4eru 16
5 — 6 — 30	4 — 5 — 20	3 — 4 — 12
4 — 6 — 24	3 — 5 — 15	2 — 4 — 8
3 — 6 — 18	2 — 5 — 10	2 — 3 — 6
2 — 6 — 12	2 — 3 — 6	2 — 2 — 4

Avísan
til
Kénnendanna
um brúkun þessa Støfunar kvers.

Auk hinna einstøku tilvísana, sem skíríngar-greinir, á fáeinum stødum í kverinu, géfa um kénnslu-máta þess efnis, er þær heyra til, vil eg til frekari adgætslu og leidarvísirs þeim kjæru Foreldrum og Kénnendum, sem nota vildu þetta Støfunar kver, stuttlega greina, hvernig eg hygg þad brúkad yrdi med bestu notum.

1) Væri þad í øndverdu óska-ráð, strax sem børn fara bera kénnsli á og géta nefnt limina á sér og hlutina um kríng sig, þá undir eins kénna þeim ad stafa til enna léttustu eins adkvædis orda,

t. d: vildi foreldrid spyrja barnid: Hvad heitir þetta? þá um leid stafa fyri því hlutinn, og láta þad hafa eptir, svo sem: hár hár, kinn kinn, hønd hønd, háls háls, kné kné, tár tár, skyr spónn, sleif, og sl., eptir atvikum; lidkar þad bædi málfæri barnsins og rydur mun greidari veg til støfunar á sídan á kverinu.

2) Er ætlad svo til, ad blad þad, sem næst er Titlinum, og Stafrosid er prentad á med stóru letri, verdi Børnunum fyrst sýnt vid og vid, svo sem gérsemi, þegar vel liggur á þeim, og þá um leid kynna þeim bókstafanna myndir og heiti; en sem barnid væri búid læra ad þekkja þá nokkurnveginn, skyldi Kénnarinn sýna því fyrst, og þar eptir láta þad sýna sér, á bladinu, stafina, er lægju til einhvers smá-ords, sem hann nefndi fyrir því; spyrdi hann, t. d: hverjir bókstafir liggja þarna til bók bók, kver kver, spjald o. s. f., ætti

þetta gjøraſt á Urmánuðum veturinn áður enn byrja ſkyldi ſtøfun á ſjálfu kverinu veturinn eptir, þó ekki fyrr enn barnið væri $3\frac{1}{2}$ eða fullra 4 ára.

3) Nú er byrjað á kverinu, þegar barnið er vel á 5ta ár komið; ſkyldi þá fyrſt bera ſaman ſtafina á blaðinu við þá á kverinu, minna 3 ſvar eða 4 ſinnum á dag hvern, en aldrei láta dag úrfalla til Sumarmála, nema því að eins, að hið fyrirſetta væri vel af hendi leyſt.

4) Fyrirſagnir og ſkíríngar-greinir, ſem fyrirkoma, eru einkanlega ætlaðar þeim, er kénna — ſem optaſt eru bóndi og húsfreya — til gløggvunar, en ekki børnum, meðan ſkilníng breſtur, til ſtøfunar. Annars er þetta Barna-gull frá upphafi til enda, ætlað børnum til fyrſtu leſtrar æfíngar, og ætti ekki yfirgéfaſt, fyrr enn þau væru vel ſtautfær, og hefðu numið innihaldið til hlýtar. Ur því mætti ſá þeim í hendur

Sumargjøf handa Børnum, Campes Sida-lærdóm og Sálar frædi, Náttúruskodarann, Gallettis Kénnslubók og fl., sem eru ágætar, útvaldar Barna-bækur.

5) Ad Kverinu er skipt í Viku-skamta, er ekki í þeirri veru, ad børn yfir høfud, fái því aflokid á einum vetri, þó ekki sé efandi, ad mørg gétist svo gáfud, ad ekki yrdi þad ofvaxid, heldur ørsak þad lyst og alúd, þegar barnid veit fyrifram hversu þad á ad stafa eda lesa í einu, og hlakkar því meir til frítímans á eptir.

